

ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Т.В. Соколова

Стаття присвячена проблемам морального виховання студентської молоді засобами телебачення.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями

Кінець ХХ – початок ХХІ століть ознаменувався новою історичною епохою та переходом до інформаційного типу суспільства. В умовах високих технологій та технічного прогресу провідне місце посідає розвиток науки, а це, в свою чергу, вимагає відповідного рівня освіти сучасної молоді як головного носія інтелектуального потенціалу.

Об'єктивні зміни в сучасній педагогічній діяльності, які відбуваються сьогодні, спричинені багатьма факторами. Один з них – це підвищення ролі нових соціальних інститутів у навчально-виховному процесі, а точніше, засобів масової інформації. При цьому не можна недооцінювати їхній вплив на формування підростаючого покоління. Адже ЗМІ – це певний інформаційний фон, на базі якого формується світогляд молодої людини. Різноманітні мас-медіа відіграють важливу роль у функціонуванні й розвитку будь-якого сучасного суспільства. Саме через засоби масової комунікації відбувається процес укорінення цінностей та моделей поведінки, що домінують у певний час розвитку суспільства. Зв'язки між молодим поколінням та глобальною медіа-системою дуже суперечливі. З одного боку, молодь має великі можливості для поширення світогляду, знайомства з іншим культурами, включення в освітній процес на основі сучасних інформаційних технологій. З іншого – комерційні засади більшості медіа-структур (відеопрокат, супутникове та кабельне телебачення) створюють умови для проникнення антигуманних, антидуховних, аморальних відео-, телепрограм до широкого кола молоді. Крім

того, певні деструктивні наслідки некритичного ставлення до інформаційного потоку, зниження якості медійного продукту, можливості широкої маніпуляції свідомістю людей загострюють відносини суспільства із ЗМК, вимагають значної уваги до інформаційно-комунікаційного простору всіх соціальних та освітніх інститутів. Сучасне телебачення фактично являє собою систему неформальної освіти та просвітництва різних груп населення, суттєво впливає на засвоєння соціальних норм, формування ціннісних орієнтацій особистості.

Інститут освіти активно взаємодіє із соціальним інститутом засобів масової інформації. На це орієнтують положення Державної національної програми „Освіта” (Україна XXI століття), відповідно до якої заплановано заснувати фахові, науково-методичні журнали, організувати науково-популярні, навчально-виховні радіо- й телепередачі для дітей, юнацтва та батьків з питань освіти й виховання [1].

Разом з тим, сьогодні існує проблема тиражування через ЗМІ інформації, що не відповідає загальнолюдським етичним та естетичним ідеалам. Перенасичений інформаційний простір України часом стихійно впливає й на художньо-естетичні смаки, і на формування моральних принципів молодого покоління. На жаль, інформація, яку отримує молодь під час перегляду телевізійних програм, не завжди сприяє утвердженню високих духовних і моральних цінностей, українських національних ідеалів, бо чимало телекомпаній пропонує молоді «примітивний телевізійний продукт» [13], видаючи його за сучасне мистецтво. Тому моральне виховання молоді нині стало загальнодержавною проблемою, справою всього українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор

Сучасний стан вивчення проблеми морального становлення особистості та впливу засобів масової інформації, зокрема, телебачення на цей процес визначається результатами досліджень не лише в педагогіці, але й у психології, соціології, філософії тощо. Питання морального виховання дітей та молоді досліджуються в працях І. Беха, Г. Васяновича, Н. Волкової, М. Красовицького,

Л. Кулагіної, І. Лебідя, А. Макаренка, Е. Помиткіна, В. Сухомлинського та ін., проте підходи до його визначення сучасними науковцями не є однозначними. Вплив телебачення на особистість дитини, зокрема, на її моральне становлення, розглядалися в працях А. Гриценка, В. Клименка, Л. Кулагіної, Е. Помиткіна, М. Романіва, Є. Сарапулової, М. Семенюк, В. Скотного, М. Фіцули, Л. Чорної, П. Щербаня. На негативні наслідки перегляду кінопродукції звертали увагу українські педагоги Г. Ващенко, В. Жуковецька, І. Карай, А. Макаренко, М. Пушкар, Я. Чума. Гострота цієї проблеми сьогодні поглиблюється. Усе це – на фоні низького рівня духовності, нівелювання моральних якостей, що має історичний характер. Сучасне українське суспільство відкинуло цінності радянської епохи, які довели свою нежиттєздатність, і стоїть перед вибором іншої системи цінностей. Цей процес складний і дуже часто суперечливий, що, безсумнівно, позначається на моральному стані суспільства та кожної особистості зокрема. Молода людина, яка позбавлена ціннісних орієнтирів, важко шукає свою дорогу в житті. До того ж у суспільстві, де ігноруються моральні норми, не може формуватися моральна особистість з гуманістичною спрямованістю світогляду. Проблемаам медіа-освіти молоді присвятили свої праці Н. Габор, У. Мазепа, А. Новикова, Б. Потятиник, В. Робак, О. Федоров. Проблеми медіа-освіти дітей та учнівської молоді висвітлювалися в дисертаційних роботах останніх років. Так, О. Федоров досліджував систему підготовки майбутніх учителів до естетичного виховання школярів на матеріалі екранних мистецтв, О. Мурюкіна – формування медіа-культури старшокласників (на матеріалі кінопреси), О. Невмержицька – вплив розважальних програм центральних каналів телебачення України на моральне виховання підлітків. Проте аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури засвідчив, що надзвичайно важливий аспект морального виховання студентської молоді засобами телебачення ще не став предметом окремого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

В Україні сьогодні існує чимало проблем із порушенням норм суспільної моралі. Одним з головних аспектів цього питання є

вплив засобів телебачення на духовний та моральний розвиток молоді людини. Гострота цієї проблеми поширюється з кожним роком, адже роль телебачення як соціального інституту інтенсивно зростає, а разом з цим зростає його негативний вплив на процес морального виховання молоді.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою цієї статті є окреслення основних проблем впливу засобів телебачення на процес морального виховання студентської молоді. Виділення цих проблем дозволить на подальших етапах нашого дослідження виробити методи та заходи щодо їхнього вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Виховання як педагогічне поняття, зазначає П.І. Підкасістий, включає у свій зміст три істотних ознаки:

- цілеспрямованість, наявність якогось зразка, навіть найбільш загального, як соціально-культурного орієнтира;
- відповідність ходу процесу соціально-культурним цінностям як досягненням історичного розвитку суспільства;
- присутність певної системи організованих впливів [2].

Процес взаємодії засобів телебачення та глядацької аудиторії має всі ці три ознаки. Перша умова процесу виховання – це наявність соціально-культурного орієнтира. В нашому випадку цим орієнтиром виступають програми телебачення та вся інформація, що подається телевізійними каналами. Друга умова – це відповідність соціально-культурних цінностей даному історичному періоду. І ця умова також зберігається. Сьогодні у глядача є можливість мати інформацію на будь-який смак. Демократія, свобода слова та волевиявлення це підтверджують. У сучасному медіа-просторі панує вільна інтеграція культур. Це є характерною рисою сучасних глобалізаційних процесів. Третьою умовою виховання є присутність певної системи організованих впливів. Засоби телебачення цілком відповідають такому визначенню, адже телебачення є спеціально організованою системою впливу на суспільство. Виходячи з цього ми можемо розглядати телебачення як інститут виховання.

Проблеми, які висвітлює сучасне телебачення, формує в підростаючого покоління культ сили, грошей, споживацьке ставлення до життя. І це, безумовно, спонукає до вирішення цієї ситуації й на державному рівні, й на рівні кожної особистості. Глобалізаційні процеси сприяли прозорості кордонів – культурних, релігійних та інформаційних. А таке соціокультурне явище, як вестернізація спричинило формування нової системи цінностей, які пропагуються нам з голубих екранів.

Телебачення стало невід’ємним елементом середовища, у якому функціонує людина. Його впливу уникнути неможливо. Це особливо стосується особистості, яка не готова до сприймання та аналізу медіа-переказів, що може бути пов’язано з недостатнім життєвим досвідом та несформованою внутрішньою позицією [9]. Надзвичайно активно погляди і життєві позиції особистості формуються в старшому підлітковому віці. Цей вік як раз припадає на студентські роки.

На думку багатьох дослідників, сьогодні студентство є однією з найбільш проблемних соціальних груп, що пояснюється її внутрішньою мобільністю й динамічністю, а також багатьма зовнішніми чинниками, зокрема, ускладненням усієї соціальної структури українського суспільства, змінами в політичній, економічній, культурній, соціальній, комунікативній, освітній та інших сферах життєдіяльності [12]. Студентство є носієм інтелектуального й духовного потенціалу суспільства, а також головним резервом особливої соціальної групи – інтелігенції.

Основна риса юнацького етапу морального розвитку, на думку психологів, полягає в прагненні юнака зрозуміти найзагальніші закони поведінки людей, дійти до самої суті моральності й на цій основі виробити власні моральні критерії. При цьому юнак намагається знайти універсальні закони, які є правильними на всі випадки життя, тобто у нього виникає бажання переконатися в правильності самих правил людського співіснування. На підставі цього цей вік у психології називають періодом переоцінки цінностей [7].

Педагоги в економічно розвинених країнах з тривогою зазначають перенасиченість людей, особливо молоді, легкодоступною інформацією, яка не відповідає їхньому віковому

цензу. Сила впливу «живих» образів з телеекрана є такою проникливою та «аргументованою», що батьки часто відчують свою безпорадність. Телевізійні програми брутально збуджують еротичні почуття, декларують авантюризм, споживацький спосіб життя. Сугестивність образів телевізійного екрана призводить до того, що молодь знищує свій творчий потенціал, самостійне мислення, втрачає свою індивідуальність та відвертається від гуманістичних ідеалів, сформованих людством за період його життя в умовах цивілізації.

Українські педагоги І.А. Зазюн і Г.М. Сагач у книзі «Краса педагогічної дії» наголошують: «Нинішнє покоління жителів планети, отже, і ми з вами, має виконати особливу місію – достойно перейти з епохи раціоналізму до епохи духовності з приматом духовного над матеріальним, подолати кризу духу як найстрашнішу кризу людства і людини, бо духовно-моральна проказа породжує великі страждання й душевні муки, негативно позначається на житті суспільства, природи, призводить до панування егоїзму в політиці, нестримного прагнення до влади і збагачення, панування техносфери над ноосферою» [5].

Питання захисту молоді від негативного впливу мас-медіа неодноразово обговорювалися на конгресах ООН. Так, на дев'ятому Конгресі з питань запобігання злочинам серед молоді у 1994 р. обговорювалися проблеми негативного впливу насильства та порнографії через ЗМІ на свідомість та підсвідомість дітей і підлітків. На XI Всесвітньому конгресі з питань кримінології розглядалася проблема значного зростання кількості злочинів серед молоді. Однією з причин було названо вплив кіно- і теленасильства, а країнам-учасницям було запропоновано законодавчо передбачити превентивні заходи, щоб запобігти негативним явищам.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Таким чином, проаналізувавши вплив засобів телебачення на процес морального виховання студентської молоді можемо зробити такі висновки:

- сучасне телебачення має колосальний вплив на моральне становлення молоді особистості, тобто володіє виховним потенціалом;

- моральні цінності, що репрезентуються засобами телебачення, не сприяють духовному розвитку молодого покоління, заважають їхньому гармонійному, гуманістично наведеному становленню;

- роль телебачення як чинника морального виховання студентської молоді зростає, тому варто розглядати телебачення як неформальну виховну систему, яка має підкорятися певним законам педагогічного процесу, з метою усунення шкідливого впливу.

Література

1. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") – джерело доступу: [http: // zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
2. Педагогика. Учеб.пособие под ред. Пидкасистого П.И.- М., 1998. –с.370.
3. Бех І. Д. Виховання сучасної вузівської молоді // Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи: 36. наук, праць — К.: Знання.— 2000.— 520с.
4. Палеха Ю.І., Герасимчук В.І., Шиян О.М. Основи психології і педагогіки: Навч.- метод. Посібник.- к., 2005. – 164 с.
5. Зазюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії.- К., 1997.- 267с.
6. Іванов В.Ф., Сердюк В.Є. Журналістська етика: Підручник.- К.,2007. – 231с.
7. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. Посібник. – К., 2005.- 400с.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. – Ростов – на Дону, 1998. – С. 335 – 384.
9. Невмержицька О. В. Розважальні програми центральних каналів телебачення України як чинник морального виховання підлітків : дис. канд. пед. наук - Херсон, 2006. – 248с.
10. Владимиров В.М. Основи журналістики в поняттях та коментарях: Навч. Посібник. – Луганськ, 1998. – 146 с.
11. Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра. – К., 2006.- 648с.

12. Темех Н. Д. Українське телебачення і проблеми формування духовності молоді : Автореферат. - Л., 2005. – 207с.

13. Білецька І. Моральний самопорядок суспільства та засоби масової інформації //Ефір і закон. – К., 1996. - С. 13 – 15.

14. Суська О. Соціокультурне середовище кризового суспільства і розвиток молоді // Ефір і закон. – Вип. І: На прицілі – телепіратство. – К.: Телепресінформ, 1996. С. 37– 39.

15. Потятиник Б. Патогенний текст у масовій комунікації // Українська журналістика: генезис і сучасні проблеми. – Вісн. Львів. ун-ту: Сер. журналістика. – 1995. –Вип. 19. – С. 15 – 22.

16. Почепцов Г. Теория коммуникации. – К., 2001. – 656с.

17. Словник – хрестоматія педагогічних понять: Навч.пос.- Луганськ, 2004, 272с.

Статья посвящена проблемам морального воспитания студенческой молодежи средствами телевидения.

The article is devoted to the problems of moral education of student youth by means of television.

Соколова Тетяна Володимирівна – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)